

Organització

Presentació 26/01/2026

On: Sala d'actes, Fabra i Coats (Barcelona) 10:00 - 14:00

Assistència: 30 persones (món acadèmic, artístic, activista)

Notes d'Adrià Bardagí (Arquitectura de Contacte)

Relatoria gràfica de Tomàs Criado (CareNet, UOC): <https://youtu.be/tFKUulPSjrE>

Dilluns 26 de gener de 2026, Fabra i Coats de Barcelona. L'acte inicia a les 10h, però 1h abans ja hi ha gent preparant-ho tot; adequant la sala, provant el so i la imatge, assegurant el càtering...

L'acte inicia a les 10.10h, uns minuts de cortesia per aquelles invitades que no arriben a l'hora.

Presentació Tomàs

El Tomàs, el Senyor de les Ombres, realitza la introducció a l'acte:

La modernitat ha situat històricament el Sol al centre, model hegemònic per entendre el món i la forma de relacionar-nos i interactuar amb ell. Aquesta centralitat situa, per contraposició, l'ombra, la foscor, en una posició estigmatitzada, secundària i casi criminal.

Però la modernitat, amb aquest pensament des de la llum i la il·luminació, amb aquesta sensació de puresa, amaga una cara -fosca- de consum, imposició i domini natural. Aquesta posició i forma d'exercir el poder és el que ens ha portat fins a una crisi que actualment ens assola en tots els àmbits: social, mental, ambiental.

Les ciutats s'enfronten a una crisi de disseny de l'espai urbà. Cal una nova forma de pensar el món. Davant l'antic règim climàtic (estàtic, definit, immòbil) cal un nou règim climàtic canviant, difós, adaptable, maleable.

El Departament d'Umbrologia proposa canviar aquesta centralitat històrica i posar l'ombra al centre del debat; l'ombra és i ha estat allò que sempre ens ha permès reproduir-nos; és on hi creix la vida i on també s'hi desenvolupen les dissidències, contrapoders i contrahegemonies. Una nova forma de mirar el món.

Aquesta gestualitat poètica, política i ideològica de posar la foscor al centre, de preguntar-nos si no hem estat sempre a l'ombra (We have never been solar) és el que defineix el Departament d'Umbrologia, espai de pensament i creació per imaginar quin paper tenen les ombres i com podem pensar la ciutat des d'allà.

El projecte s'enmarca dins un treball previ en el marc d'un concurs d'ombratge efímer de la Ciutat de Barcelona on es crea el germen del Departament d'Umbrologia. A partir d'aquí, s'inicia un treball col·laboratiu amb Arquitectura de Contacte i Nusos Coop per l'Ajuntament de Barcelona en el marc d'una subvenció, "la Ciutat de les Ombres",

que genera una guia teòrica i metodològica amb dinàmiques interactives per pensar la calor i qüestionar la forma de disseny de la ciutat i com la vivim.

Aquest projecte actual és una continuïtat d'aquests treballs col·lectius, enmarcada dins la beca de la fundació Carasso; a Arquitectura de Contacte i Nusos Coop, s'hi afegixen Laboratorio de Pensamiento Lúdico i CareNet & DARTS de la UOC. El projecte doncs involucra ciència, arquitectura i art en un projecte interdisciplinar que comptarà, aquest 2026, amb tres seminaris i tallers, un per cada branca de treball:

- Arquitectures a l'ombra
- Ciències a l'ombra, amb Nusos Coop
- Arts a l'ombra

El 2027, es presenta el Festival de les ombres, un espai encara incert on es recollirà tot el pensament generat als seminaris i tallers en un format més obert i participatiu, que servirà per tancar el projecte (si es que té un final!)

Taula rodona

Després de la presentació del Senyor de les Ombres, l'MCShadow (el Marc), modera una taula rodona amb la participació de les entitats que conformen el projecte. El Marc modera introduint, amb un marc teòric que acompanya i amplia la introducció anterior del Tomàs, una sèrie de preguntes que cada col·lectiu contesta, entrant poc a poc en un diàleg creuat:

1. Què és el Departament d'Umbrologia per cada entitat del consorci?

LPL - Com a entitat, entenen el treball del Departament com la creació d'un PROTOTIP. Per elles, un prototip és una forma d'habitar un problema per trobar-hi respostes. Cal interactuar amb el prototip, canviant-lo i permeten que ell et canviï a tu.

DARTS + Carenet (UOC) - Grup de recerca sobre disseny, art i tecnologia. El Departament d'Umbrologia ha de ser un espai de recerca obert i col·lectiu (evocador, motivador!). Per entrar en la ficció del departament, elles han creat el seu propi sub-departament, amb un organigrama propi amb títols propis per a cada persona.

Arquitectura de Contacte - Expliquen el projecte "A l'Ombra del Trencadís", prototip d'ombratge efímer que va ser el generador del primer concorci Nusos, AdC i Tomàs (UOC). El Departament d'Umbrologia ha de ser una infraestructura imaginativa i política per pensar com les ombres poden ser un hàbitat de vida social. Cal reivindicar el dret a l'ombra, dins una concepció de sobirania climàtica més democràtica.

Nusos Coop - com a entitat, treballen en metodologies participatives. L'interès en el Departament d'Umbrologia rau en la possibilitat d'aplicar aquestes metodologies d'una forma transversal. Generar una ciència, transmetre un coneixement de forma horitzontal, democràtica i social.

2. L'ombra és una idea, que el Departament d'Umbrologia busca transformar en un concepte. La seva conceptualització permet explorar a fons la seva potencialitat imaginària, política i ideològica. L'ombra ha estat font de coneixement sempre. Quin coneixement es pot cultivar, doncs, a l'ombra?

Nusos reflexiona sobre quin tipus de ciència volem com a societat. Una ciència hermètica, elitista, separada de la base social, en contraposició a una ciència inacabada, amb dades obertes, contextualitzada en un entorn i unes persones determinades, formada per sabers i experiències col·lectives. El Tomàs aporta la referència de la Ciència de la Llum contra la Ciència Nocturna, de François Jacob.

DARTS posen sobre la taula el concepte de l'OMBRA DIGITAL, concepte relativament nou (2015), que té a veure amb els rastres que la interacció amb la xarxa dels usuaris deixa, una interacció no voluntària. Aquí, l'ombra conté una connotació negativa, allò que amaga i no veiem del monstre del tecnocapitalisme virtual. De la "digital

shadow” a la “digital shape”, on es transforma la connotació de l’ombra en quelcom protector. A l’ombra de la vigilància digital per una interacció amb la tecnologia més justa i sostenible. Existeix (i ha d’existir) una interacció constant -metafòrica, poètica i política- entre l’ombra virtual i la física.

El hackeig com a forma de treball; les solucions no passen a través de reinventar la tecnologia amb més tecnologia, sinó aterrar la tecnologia a la seva dimensió material, hackejar la dimensió digital.

Des de l’art, hi ha un especial interès en les narratives abstractes que construeixen coneixement. Cosmologies diferents fora de les lògiques de l’aparell modern (cosmologies a l’ombra). Cal mirar a la resta del món, a cultures que occident ha denostat històricament, que ara prenen nova centralitat precisament per la seva capacitat de mirar i relacionar-se de forma diferent amb les ombres.

S’anomenen moltes referències, Nick Land. Complementar. (LPL + DARTS).

3. Les ombres han sigut espai d’ocultació per les dissidències, i a causa d’això - o conseqüència - també l’amagatall per evitar persecucions, criminalitzacions o caceries (com les bruixes a l’Europa de l’Edat Mitjana - Sílvia Federicci-.) També són espai per germinar allò revolucionari, des de la radicalitat però també des de la tendresa. Com han de ser, doncs, aquestes ombres cuidadores, o que ens cuiden?

Les ombres són estratègies de diàleg amb el clima, estratègies autogestionades que alliberen i donen llibertat. La creació d’un producte, una forma concreta, definida i privada que s’imposa com a ombra és una resposta vertical per un poder hegemònic solucionador (en el sentit més paternalista de la paraula).

Busquem respostes, doncs, no localitzades, zonificades ni individuals, sinó plurals i adaptatives. No totes (cossos i ments) tenim les mateixes necessitats. Les persones més vulnerables sovint són les que pateixen més, i queden fora d’aquesta lògica productivista de les ombres perquè no encaixen en el model. Paradoxalment, la exclusió, en aquest cas, implica exposició (en el sentit més solar del terme), exposició violenta, perillosa i feridora.

Com a projecte, adquirim una responsabilitat en la forma de pensar i representar l’ombra - física i digital. Ens volem allunyar d’imaginis tecno-solucionistes, capitalistes digitals associats a aquelles exposicions més violentes abans esmentades. Cuidar a l’ombra és pensar l’ombra com a forma de pedagogia i cura (també digital), protegint-nos de les addiccions i el (des)coneixement virtual tant enganyós.

Imaginem la reberveració com a forma de NO buscar respostes, sinó connexions, línies de fuga. L’error i la no funcionalitat són també respostes d’aquelles sociabilitats i personalitats alternatives.

Cal explorar la ESTACIONALITAT, la relació de moviment constant entre nosaltres, l’espai construït i l’espai còsmic.

Experimentació POLÍTICA com a forma de cura - ens donem un espai per imaginar institucionalitats alternatives, això implica pensar (o repensar) com la institució ens cuida, com volem que ens cuidin i com es pot cuidar des de la institució. La institucionalitat s’ha nodrit sempre, històricament, d’aqueles formes construïdes també a l’ombra. Alternatives i dissidències que l’Estat ha cooptat i apropiat (exemple, les caixes de resistències obreres, com a model horitzontal que cuidava les famílies i cobria les seves necessitats, transformant-se en l’anomenat Estat del Benestar).

Volem imaginar un futur a l’ombra, no des d’una perspectiva distòpica capitalista, sinó com una ombra cuidada alternativa.

- El públic intervé; una noia es pregunta la relació del projecte amb el territori físic concret. Quina relació té el Departament d’Umbrologia amb el territori català / barceloní.

El projecte imagina però també parteix d’un enorme coneixement situat, fruit del treball a la ciutat de Barcelona. Un treball crític i també propositiu que utilitza la nostra ciutat mediterrània, les seves institucionalitats i previsions de

futur i les seves problemàtiques (locals i globals) com a àmbit d'experimentació. El consorci actual ajunta en aquest contest quatre mirades de quatre actors per generar un coneixement interdisciplinar real.

Els tallers de cada àmbit han de ser propostes no atomitzades entre elles, sinó mirades creuades que constantment dialoguin entre si. Justament les institucions funcionen d'aquesta manera més atomitzada, separada, aïllada. Sorgeix una proposta de nom: EL SINDICAT DE LES OMBRES, com una forma de transmissió més horitzontal de la informació, contra la verticalitat de la institució i que recorda a aquelles institucions alegal·s o ilegal·s que, precisament, operaven a l'ombra. Llavors tindriem, en comptes de Departaments, Comissions???

Una intervenció del públic posa de manifesta la dualitat entre els conceptes OMBRA i LLUM. En aquesta dualitat NEGRE-BLANC, existeixen múltiples grisos. La capacitat d'habitar el gradient és enriquidora, és on floreix i on s'acosten i es toquen el millor dels dos conceptes. LA PENOMBRA com a àmbit de joc. Entendre que aquesta dualitat també és EFÍMERA; la estacionalitat, el canvi la llum i l'ombra tenen un inici i un final, i així ha de ser.

Tallers

A continuació es dinamitzen dues activitats de taller

Game of kin (adaptació per pensar relacions de parentiu, generatives i degeneratives, en situacions de llum i ombres entre diferents holobionts; una diplomàcia dels holobions, els seus complots, etc.)

Activació de la guia La Ciutat de les Ombres (fent un collage d'un dia de molta calor amb revistes, on el collage es presenta com una eina per representar móns - com una mena de "cosmograma")

Tanquem l'esdeveniment amb una conversa de com han anat els tallers i ens convoquen a una propera reunió!